

Розвиток творчої діяльності учнів на уроках літературного читання

О.Я. Савченко,
академік НАПН України

Зміст літературного читання створює передумови для самовираження дітей у створенні різних творчих продуктів: складанні казок, віршів, загадок, лічилок, оповідань, зміни і доповненні текстів, ілюструванні, участі в інсценізаціях, дослідницькій діяльності тощо.

Для реалізації цих передумов у навчальній програмі для кожного класу визначено тематичне наповнення цієї змістової лінії. Його особливість полягає в тому, що зміст, види творчих завдань переважно мають наскрізний характер для всіх класів, але змінюється міра допомоги вчителя в їх виконанні і якість творчого результату, досягнутого учнями.

Простежимо розвиток вимог до цієї лінії програми.

У 2 класі в зв'язку з прочитаним діти виконують низку завдань на розвиток репродуктивної і творчої уяви, ілюструють художні образи малюнками, з допомогою вчителя придумують словесні картини, розповіді, індивідуально і колективно з допомогою вчителя складають варіанти кінцівок до прочитаних казок, оповідань, добирають ланцюжки римованих слів, беруть участь в інсценізаціях та ін.

У 3 класі на новому літературному матеріалі продовжується залучення учнів до тих видів творчих завдань, які виконувались у 2 класі, але з деякими ускладненнями. Зокрема, колективно, у групі, індивідуально діти створюють творчі перекази, складають казки або продовжують сюжет прочитаних творів, придумують твори-мініатюри про казкових героїв і власні спостереження; складають розповіді від імені одного з героїв твору; у співпраці з вчителем практично засвоюють прийоми складання загадок, лічилок тощо.

У 4 класі, як і в попередніх, рекомендовано використовувати словесне малювання та ілюстрування прочитаного, творчий переказ, інсценізацію, складання казок, небилиць, творів-мініатюр, віршів, лічилок, загадок та ін.

Завершуючи початкову школу, учень самостійно та з допомогою вчителя має виконувати творчі завдання до текстів різних жанрів; знає і вміє користуватися прийомами складання казок, загадок, лічилок, добирає римовані слова, рядки.

Розкриємо основні підходи до методичної реалізації цих завдань.

Як і інші здібності людини, здібність до творчості розвивається завдяки природній основі, умовам життя, навчанню, власної активності. Творчі здібності дітей можуть виявлятися в різних сферах діяльності: інтелектуальній, мистецькій, літературній, спортивній, соціальній, комунікативній, технічній. Усі прояви дитячої обдарованості є суб'єктивно значущими і потрібними для

повноти життя особистості, її самореалізації в суспільстві. У молодшому шкільному віці прагнення дітей до мовленнєвої творчості, інсценізації, малювання, музикування, виготовлення саморобок, особливо помітне, бо відповідає сензитивним потребам цього віку.

Творчість—це діяльність, але особлива, незалежно від віку творця і мети вона є проявом індивідуальності людини.

Ґрунтуючись на психологічних і педагогічних дослідженнях (В.О. Моляко, В.А. Левін, О.І. Савенков) у процесі навчання дітей творчості на уроках літературного читання ми виділяємо складники: *мотиваційний* (прагнення дізнаватися, цікавитися, відчувати захоплення від створення власного продукту); *інтелектуально-логічний* (уміння аналізувати, порівнювати, діяти за аналогією, встановлювати зв'язки, доводити); *інтелектуально-евристичний* (бачити нове, незвичайне, фантазувати, прогнозувати, виявляти інтуїцію, переносити знання, уміння в нову ситуацію); *активне сенсорне сприймання* (спостерігати, знаходити незвичайні малопомітні деталі, відчувати і передавати у слові звуки, рухи тощо); *комунікативний* (здатність до комунікації, співробітництва); *вольовий* (здатність до самоорганізації, зосередження вольових зусиль для завершення або удосконалення творчого продукту).

У початкових класах кожен учень має брати участь у творчій діяльності різного змісту і складності. Засобами літературного читання можна створити такі умови, щоб діти пройшли сходинки творчого зростання: *пасивно-наслідувальна діяльність—активно-наслідувальна—виконання творчих завдань із створення суб'єктивно нового продукту у співпраці з дорослими—самостійне виконання творчого завдання*. На цих ідеях побудовано методичну систему навчальних комплектів з літературного читання, яку ми реалізували у підручниках «Літературне читання» (2-4 кл.) і посібниках «Я люблю читати» і «Моя домашня читальня».

У розвитку літературної творчості радимо вчителям передусім подбати про мотивацію дітей до цієї діяльності, створення емоційно комфортного середовища у класі, що розкріпає їхню думку і уяву, породжує розуміння, взаєморозуміння і діалог. За таких умов *кожна дитина захоче сказати своє слово*: придумати свою казку, свою загадку, розповісти про свої спостереження, пригоди, виявити почуття, малюючи, граючи в інсценізації тощо. Все це буде характеризувати її індивідуальність, розкривати, як вона мислить, про що мріє, що її хвилює. Фантазування у дітей особливе, щире, довірливе, бо у них обмаль життєвого досвіду, не тиснуть стереотипи дорослого життя.

Для розвитку літературної творчості дітей корисно частіше створювати *ситуації вибору творчих завдань* прищеплювати їм увагу до образності слова, вислову, потребу вслухатися у звучання поетичної мови, відчувати її ритм,

висловлювати свої враження, почуття, шукаючи для цього найбільш точні свої слова, щоб не повторювати штампи висловів і суджень.

Нагадаємо думку відомого дитячого письменника-фантаста Джанні Родарі. У своїй книзі «Грамматика фантазії: введення у мистецтво придумування історій» він обстоює думку про те, *щоб діти навчилися думати, вони насамперед мають навчитися придумувати.* У цьому процесі важливим чинником є розвиток у молодших школярів емоційного інтелекту, який сприяє інтуїції, прогнозуванню подій, вияву емоцій.

Важливого значення розвитку літературних творчих здібностей молодших учнів надавав *В.О. Сухомлинський*. Створена ним система включала:

- постановку вчителем цілей розвитку творчих здібностей дітей з урахуванням їхньої готовності до навчання;
- досягнення тісного взаємозв'язку мовленнєвої, образотворчої і розумової діяльності учнів у виконанні творчих завдань;
- проведення уроків мислення серед природи;
- залучення дітей до колективного та індивідуального складання казок, віршів, оповідань;
- стимулювання інтелектуальних і естетичних почуттів і переживань дітей (природа і краса, слово і краса, співпереживання).

Визначаючи мету цієї роботи в початкових класах, В.О. Сухомлинський наголошував, *що вчити поетичної творчості треба дітей не для того, щоб виростити юних поетів, а щоб облагородити кожне юне серце,¹ а це така ж можлива справа, як навчити писати і розв'язувати задачі.²*

За роки роботи у Павлівській школі педагог разом із дітьми створив 16 збірок творчих робіт та 44 збірки казок. Твори дітей розміщувались у рукописних журналах «Наша творчість», «Наша думка». Нині у Педагогічно-меморіальному музеї В.О. Сухомлинського (с. Павлиш) знаходяться майже 100 збірок юних казкарів.

На уроках літературного читання розвиток здібностей дітей до творчості необхідно здійснювати **системно, використовуючи розвивальний потенціал змісту творів, різноманітні види творчих завдань і взаємодії мистецтв на уроках класного і позакласного читання.**

¹ Сухомлинський В.О. Вибрані твори. – Т. 3. – с. 211

² Там само. С.212.

Розвиток творчої діяльності учнів на основі опрацювання учнями спеціальних розділів підручників, навчальних посібників

Таблиця 1

2 клас	Назви розділів
«Літературне читання» (підручник) Я люблю читати (навч.посіб.) Моя домашня читальня (хрестоматія з позакласного читання)	Я хочу сказати своє слово Стежинкою творчості Допитливим читачам
3 клас	Назви розділів
«Літературне читання» Я люблю читати Моя домашня читальня	Візьму перо і спробую Стежинкою творчості Фантазуй і створи
4 клас	Назви розділів
«Літературне читання» Я люблю читати Моя домашня читальня	У кожного є співуча пір'їнка Політ фантазії і думки Іскринки вогника творчості

У цих розділах вміщено казки, вірші, оповідання, у яких розкривається захоплення дітей творчими справами, акцентовано на їхньому бажанні придумувати, уявляти, фантазувати, помічати щось нове. Завдання до творів заохочують читачів до діалогу, доповнення, продовження текстів, добору рим, слів. Наприклад, до творів розділу «Візьму перо і спробую» завдання: *спробуй дібрати нові імена для мами, песика, ромашки, берізки (с.173); чи зможеш ти продовжити діалог дівчинки з цим чоловічком (с.182); продовжи ланцюжок римованих слів (с.183); які казки ти міг би почути від свого друга? А які придумати сам? (с.188) та ін.*

Виконання учнями творчих завдань за творами, прочитаними в інших розділах. Зокрема, їх пропонуємо дітям у рубриках «Пофантазуйте», «Зіграємо виставу», «Завдання на вибір», «Будьте дослідниками». Наприклад, за темою «Поетичні твори» (Зкл.) діти виконують такі творчі завдання — *назви пари слів, що римуються (с.103); спробуй придумати продовження пригод гномів і хлопчика у лісі (с.105); придумай розповідь про життя дівчинки, яка живе в місті біля моря. Як її звать, чим вона захоплюється? Про що б ти хотів її розпитати? (с.109); які ще зустрічі чекають на допитливого вітерця? Придумай про це казку (с.110) та інші.*

Виконання учнями творчих завдань на основі сприймання різних творів мистецтва. З цією метою рекомендуємо вчителям використовувати прийоми поєднання сприймання і аналізу репродукцій картин із читанням

відповідних за змістом поезій, художніх описів природи. Картина—не є предметною наочністю, її цінність насамперед в естетичному сприйманні художником дійсності, її відображенні через художні образи. З нашого погляду, усталеної рекомендації щодо послідовності сприймання творів—спочатку діти розглядають картину, а потім читають твір, або навпаки—не може бути. Це залежить як від змісту і жанру твору, так і від образності, місця розташування, величини репродукції картини. Важливо також брати до уваги настрій, почуття, яке викликає в учнів той чи інший твір.

У підручниках і посібниках вміщено чимало *репродукцій картин відомих українських художників, а також художників-ілюстраторів тих книг, з яких діти прочитають твори*. Зокрема, це твори художників: Йосипа Бокшая “Золота осінь”, Константина Трутовського “Одягають вінок”, Марфи Тимченко “Я хотіла побачити місто!», Олени Камінської “Моя сестричка”, “Веснянки” Івана Гончара, «Реве та стогне Дніпр широкий» Марфи Тимченко та ін.

За розвивальною спрямованістю змісту твори, які вивчають діти, ми об’єднуємо у чотири тематичні групи. Знання творчого потенціалу текстів орієнтує вчителя на більш точне, вмотивоване визначення мети уроків.

- Твори, у яких на доступному рівні розкриваються елементи творчого процесу, відбувається ознайомлення з деякими прийомами “творення” (“Я хочу сказати своє слово” В. Сухомлинський; “Як Сергійко вчив клоуна Бобу складати вірші” П. Глазовий; “Імена”, “Дивна звичка”; “Як я учився” А. Костецький; “Як Незнайко був художником” М. Носов; “Як я став письменником” А. Камінчук; “Як складати вірші” В. Рутківський; “Як намалювати чоловічка” М. Карем та ін.)
- Твори, зміст та форма яких заохочує дітей до творчої діяльності засобами образотворчого мистецтва, музики, літератури: намалювати, заспівати, скласти закінчення казки, вставити рими у вірш, дописати оповідання тощо (“Підкажи словечко”, “Намалюю вітер”, “Ваза” С. Жупанин; “Найрідніші голоси” Г. Чубач; “Якщо не можеш вітер змалювати” Л. Костенко; “Мої музики” Л. Коломієць; “Квітка” Д. Павличко; “Лісові фантазії” А. Німенко та ін.)
- Твори, у яких утверджується віра у творчі здібності кожної особистості, розкривається складність створення нового (“Новинкар” С. Пушик, “Співуча пір’їнка” В. Сухомлинський, “Пісня тоненької очеретини” В. Чухліб, “Арфа для павучка” А. Мовчун; “Музика” М. Карем, “Іванко і Чугайстир” М. Коцюбинський; “Сопілонька з калиноньки, ясеневе денце” А. Григорук; “Ганнусині віршів В. Рутківський та ін.)

- Твори, написані ровесниками дітей, які підсилюють мотивацію до літературної творчості, спонукають до власних літературних спроб, а також малюнки дітей з різних регіонів України. Цей матеріал є підтвердженням того, *що у кожного є своя співуча пір'інка.*

Обов'язковою умовою творчого мислення є *розвинена уява* – здатність уявляти те, чого раніше не бачив, не чув; уміння перевести словесний опис в наочний та ін. Особливістю уяви є її комбінаторна властивість – уміння людини по-новому, гнучко об'єднувати в новій ситуації елементи минулого досвіду, знань, які вже їй відомі. Щоб молодші школярі виявили цю здатність, необхідно розвивати мовлення, спостережливість, образне мислення, відповідні пізнавальні уміння (порівняння, асоціація, прогнозування, конструювання тощо) Важливо поступово знайомити учнів з прийомами, які допомагають створювати творчі продукти, на конкретному літературному матеріалі. У спеціальних дослідженнях (Дж. Гілфорд, С.І. Гін, А. Гін, В.А. Левін, З.Н. Новлянська, В.Г. Волочай, О.І. Савенков, М.В. Коновальчук та ін.) описано різноманітні *прийоми, які допомагають навчити дітей створювати художні образи, фантастичні сюжети.*

Узагальнемо їх, враховуючи контекст завдань розвитку літературних творчих здібностей школярів:

- *комбінування* (відомі елементи вступають у нові відносини, поєднуються і синтезуються в новий образ);
- *аглотинація* (поєднання двох різних частин в одному образі);
- *акцентування* (підкреслення однієї деталі образу, якась виразна риса посилено висувається на передній план, наприклад, голова, ніс, перо тощо);
- *композиційна повторюваність* слів, дій у сюжеті (кількість випробувань героїв; повторюваність звертань дівчинки до верби; діда до золотої рибки та ін.) ;
- *збільшення або надмірне зменшення об'єкта* (образи Дюймовочки, Білосніжки і семеро гномів, Хлопчика-Мізничка, Гулівера, Змія з сімома головами зменшення хлопчика Нільса тощо);
- *перенесення типових дій з одного об'єкта на інший*, який цим реально не володіє (звірі, рослини виконують людські дії, і навпаки люди розмовляють із ними. Чоботи-Швидкоходи понесли героя світ за очі);
- *зупинення або прискорення часу*, у якому діють герої, (жорна безперервно мелють сіль, тому утворилося солоне море...; прискорення часу в казці “Дванадцять місяців”, зупинка часу в казці “Спляча красуня та ін.);
- *придумування сюжету від імені «Я —образ»* («Я крапелька, принесена з океану...» «Я останній листочок на ...», «Я дуже, дуже стара парта...»);

- *універсальний герой твору* (чарівник, який може все);
- *перенесення обставин сучасного життя в прадавнє минуле або далеке майбутнє*;
- *перевтілення* одних образів в інші (Кривенька качечка перевтілюється у дівчинку; жабка, лебідь у царівну; хлопчик у карлика);
- *польот фантазії* (учні називають одне слово з прочитаного твору і на кожну літеру придумують речення, які зв'язані за смыслом);
- *аналогія* — створення нового за подібністю з добре відомим; *фантастичні гіпотези* (Що було б, якби...? Чого ніколи не може бути? Я мрію про... Я хочу побачити...);
- *утворення абсурдних слів* (трикорова, антипарасолька, мікрохмарачос, максіліжка, та ін., що пробуджують фантазію);
- *створення “вінегрету” з казок* (події різних казок, їх персонажі зустрічаються в новому сюжеті);
- *вичерпування уяви*, коли обмежується час виконання якоїсь творчої роботи (скільки дій можна придумати з цим предметом за 1 хв.; скільки ознак можна дібрати до цього предмета; скільки предметів можна намалювати із трикутником);

Наведемо основні види завдань, які сприяють розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання.

- *Привернення уваги дітей до якостей творчої особистості* (розвинена уява, образне мислення, уміння у звичайному побачити незвичайне);
  - Завдяки чому хлопчику вдалося зробити іграшку? (“Чоловічки” Т. Коломієць 3 кл.).
  - Як павучку Карпику вдалося зіграти свою мелодію? («Арфа для павучка» Л. Мовчун 4 кл.).
  - Чому, на твою думку, *вітрам нема кінця і краю*? Яку рису маленького художника підкреслює поет? (“Намалюю вітер” С. Жупанин 4 кл.);
  - Про кого можна сказати *Новинкар*? («Новинкар» С.Пушик 4 кл.);
  - Що спонукало хлопчика до творчості? Чи переживав ти подібні почуття? (“Як я став письменником ” А. Камінчук 3 кл.)
- *Розвиток асоціативної та творчої уяви*
  - Якими рухами, фарбами можна описати перетворення квітки (“Квітка” Д. Павличко 2 кл.).
  - Куди летять білі хмарки? Кого наздоганяють? А може вони від когось тікають? (“Біла хмарка, біла” А. Мясківський 4 кл.);
- *Малювання словами:*

- Які кольори побачив зимового ранку поет? («Сонце і дим» П. Тичина)
- Яку картину ти можеш намалювати за третьою строфою вірша? Які візьмеш фарби? Яким кольором намалюєш вербу? («Квітень» В. Ткаченко)
- Пригадай, яким ти побачив небо, ідучи до школи? Сумним? Ласкавим? Сірим чи синім? Низьким чи високим? Розкажи про це («Я хочу сказати своє слово» В. Сухомлинський).
- *Розвиток мовленнєвих умінь, збагачення словника учнів образними висловами, епітетами, порівняннями;*
  - Знайди порівняння у вірші. З чим ти можеш порівняти слово *Україна*. («Мати» Д. Павличко)
  - Добери до слів *вітер і сонце* якомога більше прикметників. У кого вийшов найдовший ланцюжок? («Намалюю вітер» С. Жупанин 4 кл.).
  - Яким змальовано дощик у вірші? Які вислови передають казковість дощика? («Дощик» А. Малишко 3 кл.).
  - Знайди у вірші порівняння, які образи вони створюють? («Босоногий травень» М. Сингаївський, «Степ» Олександр Олесь 4 кл.)
- *Створення учнями творчих продуктів:* придумування ланцюжків римованих слів; доповнення вірша словами, що римуються, завершення твору;
  - Пофантазуй і розкажи, яку музику природи ти можеш почути у весняному парку, лісі в полі?
  - Чи можеш продовжити вірш «Мелодії природи»? (С. Жупанин).
  - Як продовжити казку Василя Струтинського «Жива казка»? Які нові персонажі можуть бути у творі?

Конкретизація образів дійових осіб. Придумайте, які деталі одягу, зовнішності могли бути у Петрика, а які у Ромася («Ромасеве яблуко і Петрикова груша» Н. Кулик)

- Розкажіть, якою ви уявляєте дівчинку. Скільки їй може бути років, як вона вдягнена? Що саме вона може читати у цей момент? («Соняшник» Д. Павличко)
- Проаналізуйте, що ви вже знаєте з вірша про дівчинку Коротульку, а що—ні. Як можете доповнити розповідь про неї? («Коротулька» І Кульська)
- Пофантазуйте, який вигляд був би у Славка, коли він спіймав рибку, а який у хлопців? («Ловись рибко»! Я. Стельмах).
- Що вам відомо про Ласочку і рибалку Арсена? А що ви б могли ще про них розповісти? («Ласочка» Г. Тютюнник)

- Придумайте, яким міг бути вигляд у Дениска, коли йому під ноги вискочило мишеня? (“Молодець проти овець” А. Григорук)

Складання творів за асоціативною аналогією

- Складіть розповідь, подібну за змістом до прочитаної. (“Кордон” Л. Вахніна, “Я хочу сказати своє слово” В. Сухомлинський, («Ромасеве яблуко і Петрикова груша ” Н. Кулик, “Тут усе є” О. Єфімов та ін.)
- Придумайте інше закінчення або складіть продовження твору (увівши у твір ще одного героя, іншу подію та ін.); придумайте коротке оповідання за змістом народного прислів'я.
- Складіть розповідь, схожу за сюжетом до прочитаного оповідання, але щоб події відбулися в іншому місці. (“Наше відкриття ” О. Буценя, “Тут усе є” О. Єфімов).
- Придумайте оповідання, подібне за головною думкою до твору “Соромно перед соловейком” В. Сухомлинський, змінивши час і місце події.

Розвиток спостережливості, вміння побачити незвичайне у звичайному.

- Хто може знайти у траві *сто казок*? Що йому допоможе? (“Задзвонив синенький дзвоник” Т. Коломієць).
- Чому Сергійко зумів побачити *живу казку*? (“Жива казка” В. Струтинський). Де можна побачити *живу казку*? Чи вдалося тобі знайти *живу казку*?
- Що ще ви зуміли побачити крізь казкові шати зими? (“Казкові шати” В. Скомаровський)

Ілюстрування прочитаного, придумування назв малюнків, зіставлення зображуваного у творі і на малюнку.

- Які картини можна намалювати за віршем? (“Город мов килим...” Д. Онкович, «Як не любить той край» В. Сосюра, «Літній ранок» Марко Вовчок.
- Який малюнок ви б зробили до вірша Тараса Шевченка “Вітер віє-повіває?” Які фарби використали? Що зобразили б поряд із Кобзарем? Що можна було б побачити вдалині?
- Які картини ви побачили за рядками поезії Ліни Костенко «Усе моє, все зветься Україна»? Розкажіть про це.

Знаходження римованих слів, завершення римованих рядків, доповнення ланцюжка слів, які мають співзвучні закінчення та ін.. (“Підкажи словечко” С. Жупанин, “Що для чого треба” Г. Малик, «Кожний знає своє діло» Є. Саталкіна та ін.)

Розвивають здатність до римування промовляння чистомовок, коли діти доповнюють рядки слів (*ок-ок-ок пролунав...дзвінок; ву-ву-ву кінь жує траву*); розчитування драбинок слів, які римуються (*хвіст, міст, ріст...; має, дбає, стрибає, ковтає...*); Діти, які можуть продовжувати рими, змагаються у кого вийде найдовший ланцюжок.

- Складіть римовані рядки за словами—підказками;
- Колективне створення безконечника (*листочок до листочка — дерево, книжка до книжки—...*).

Завдання на творчу перебудову змісту прочитаного твору.

- Пофантазуйте, які події можуть трапитись з хлопчиками далі? (“Наше відкриття” О. Буцень.)
- Придумайте події, які могли передувати зображенням.
- Як можуть далі розвиватися стосунки дійових осіб оповідання. («Кінь утік» В. Сухомлинський)
- Як зміниться оповідання, якщо у сюжет ввести нову дійову особу?
- Складання мультфільму за наперед визначеною кількістю кадрів, із збереженням (або зміною) послідовності подій.
- Складання тексту за його заголовком і кінцівкою; за опорними словами, за обраною темою. (Наприклад, уяви, що ти потрапив до країни Квітів. Що це за країна, хто її мешканці, які в них свята, де їхня цариця? Як квіти розуміють одне одного?)
- Уяви, що одержав лист від лелеки, який відлетів в теплі краї. Про що в ньому написано)
- *Прогнозування можливого розвитку* подій, змісту твору на основі заголовка, ілюстрації, читання першого (останнього) абзаців тексту.

Використання різних видів мистецтва (музика, образотворче, інсценізація) для створення нових образів прочитаного, прослуханої музики, розглянутої картини. Тематика таких завдань є привабливою для сучасних дітей і дозволяє застосовувати різні види мистецтва: музику, малюнки, хореографію, декламацію. Діти можуть придумати афішу вистави, намалювати костюми персонажів, квиток на спектакль, листівку тощо).

Словесне малювання має розвивати уяву і мовлення молодших школярів, але розповіді дітей часто є простим переказом тексту. Щоб навчити дітей *малювати словом*, необхідно використовувати у певній послідовності підготовчі вправи, які спочатку краще виконати колективно. Доцільною вважаємо таку підготовку:

1) вчитель разом з учнями вибирає уривок твору (абзац, строфу вірша), у якому може бути чіткий, яскравий опис пейзажу, дії персонажів, портрет героя (3-4 кл.) тощо;

2) учні перечитують уривок; виділяють у ньому опорні слова, які підказують вибір кольорів, розташування об'єктів у просторі; скільки, де вони мають бути зображені, які більші за розміром, які треба взяти фарби, щоб це передати);

3) з набуттям учнями досвіду (3-4 кл.) у процесі обговорення словесного малюнка доцільно з'ясувати, що можна домислити і домалювати поза змістом твору;

4) словесно визначити кольорову гаму малюнка, його настрої(3-4 кл.);

5) знову перечитати текст для уточнення деяких деталей;

б) поміркувати чи відповідає словесний опис малюнка тексту.

Для розвитку творчих здібностей дітей за прочитаними творами доцільно створювати **інсценівки**, які дуже люблять діти. Для цього добрим матеріалом є сюжетні твори (поезія і проза) з *діалогами*, за якими можна передати зміст і ставлення учасників розмови, їхні інтонації, придумати жести і відповідну міміку. Корисно запропонувати дітям доповнювати і змінювати діалоги.

Виступи вчителів у пресі, на конференціях засвідчують, що методика розвитку літературної творчості дітей в останні роки збагатилася чисельними знахідками. Творчі роботи молодших школярів все частіше публікують у журналах «Пізнайко», «Барвінок», «Джміль», «Яблунька» та ін. Прикметно, що до цієї справи активно залучаються дитячі бібліотеки, шкільні бібліотекарі, вчителі. З досвіду рекомендуємо створювати в класах міні журнали, газети («Я хочу сказати своє слово», «Наша газета—класна!»), готувати інсценізації, щоб показати їх у своєму або в іншому класі, розміщувати творчі роботи в портфоліо «Сходинки успіху», проводити в школі до якогось свята (скажімо, до дня Матері, дня народження письменника) «Марафон творення доброї казки», «Вернісаж» з однієї теми тощо.

У контрольній-оцінювальній діяльності вчителя щодо розвитку літературних здібностей учнів мають переважати **діагностична, мотиваційна і розвивальна функції**. Тому, оцінювання творчих робіт дітей рекомендуємо здійснювати у *вигляді позитивних оцінювальних суджень*, а оцінки — бали виставляти лише у тих випадках, якщо вони відповідають вимогам високого, достатнього і середнього рівнів. При цьому слід залучати дітей до самооцінювання, взаємооцінювання, створювати у класі ситуації вільного вибору завдання, зацікавленого позитивного обговорення і заохочення молодших школярів для самостійного удосконалення своєї роботи.

У підсумку зазначимо, що досягнення дітей в літературній творчості не є результатом лише бажання і розвитку пізнавальних здібностей. Вони також є проявом вроджених здібностей до творчої діяльності загалом, мовного чуття, багатства словникового запасу, розвитку уяви, образного нестандартного мислення, спостережливості, допитливості тощо.

Стимулом для розвитку дитячої творчості на уроках літературного читання є навчання учнів використанню спеціальних прийомів створення художніх образів у казкових сюжетах, описах-мініатюрах, віршах, фантастичних пригодах, проведення інсценізацій, вистав.

Саме мотиваційна і розвивальна функції реалізації цієї змістової лінії зумовлюють відбір творів різних жанрів, які розкривають дітям яскраві факти, події життєвого шляху письменників, художників, народних майстрів, складність і красу творчого ставлення до виконання будь-якої справи.